

Мельниченко Олександр Анатолійович,

*д.держ.упр., проф., професор кафедри громадського здоров'я та управління
охороною здоров'я, Харківський національний медичний університет*

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Найактивніша частина працездатного населення завжди "прагне покращання власного життя та добробуту своєї родини, що стає можливим, частіше за все, завдяки реалізації особистих і професійних якостей під час роботи за наймом. Але далеко не усіх влаштовують умови (передусім, фінансові) їхньої праці на батьківщині, а тому вони шукають "кращої долі" на чужині, поповнюючи лави заробітчан" [5, с. 20]. Цим активно користуються розвинені країни та країни, що розвиваються. Так, країни-донори "втрачають людський потенціал високої якості та кошти на його формування, гальмуючи таким чином економічний та інноваційний розвиток" [1], і, відповідно, "зменшуючи власну інвестиційну привабливість" [14, с. 24]; Уряди країн-реципієнтів добре усвідомлюють, що: використання лише власних трудових ресурсів практично унеможлиблює підтримання існуючих темпів розвитку національних економік; "мігранти збільшують кількість населення, знижують середній вік і насичують ринок робочої сили (у т.ч. висококваліфікованою інтелектуальною)" [14, с. 6], тим самим "економлячи" щонайменше "\$ 2 млрд. на рік" [1] на підготовку таких фахівців; приток трудових мігрантів не повинен стати перепоною для "уникнення конфліктів, а також забезпечення безпеки, соціальної стабільності, добробуту, економічного зростання, розвитку демократії" [4, с. 11].

Очевидно, що країни-донори зазнають істотних (передусім, економічних) втрат у разі трудової міграції висококваліфікованих представників реального сектору економіки (інженерів, топ-менеджерів ...), а тому на це цілком

виправдано звертають увагу усі: від пересічних громадян до високопосадовців. Водночас, суспільні втрати унаслідок трудової міграції представників соціальної сфери (передусім, охорони здоров'я) є не меншими, але не такими очевидними, через що, радше за все, й не викликають належного резонансу. А дарма, оскільки наслідки масової міграції кваліфікованих лікарів і медичного персоналу можуть бути фатальними, що, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

Передусім слід відзначити, що офіційний сайт Державної служби статистики України містить лише інформацію про кількість прибулих і вибулих (загалом по країні та у розрізі областей), тобто відображає лише масштаби внутрішньої міграції населення (переміщення з Донецької та Луганської до Дніпропетровської, до Київської та Харківської областей). При цьому практично відсутні дані про кількість (а тим паче, про їхню стать, вік, професію) трудових мігрантів (у т.ч. представників сфери охорони здоров'я), котрі виїжджають за кордон. Подібна інформація відсутня і на офіційному сайті Державної міграційної служби України. Наявна ситуація обумовлена, радше за все, прагненням держави обмежити доступ широкого загалу до інформації про кадрове "знекровлення" національної економіки та окремих її галузей та сфер (у т.ч. охорони здоров'я). Більше того, попри занепокоєння міністра соціальної політики України [А. Реви](#), стосовно "існуючого некомплекту кваліфікованих медичних кадрів в Україні" [6], заступник міністра охорони здоров'я [О. Линчевський](#) "дотримується іншої думки, наголошуючи на відсутності проблеми загалом, але лише визнаючи наявність вакансій в окремих медичних закладах" [6].

За відсутності достатньої офіційної інформації про масштаби міграції представників сфери охорони здоров'я та суперечливість оцінок наявної ситуації з боку високопосадовців, доречним убачається використання експертних оцінок, які дещо різняться. Так, на думку більшості експертів [8; 9; 13 тощо], щорічно з України виїжджало від 4 до 7 тис. кваліфікованих медиків (передусім, до Білорусі, Литви, Німеччини, Польщі, Росії, Румунії, Словаччини, США, Угорщини, Чехії). За іншими даними, "лише упродовж 2014–2016 рр. зі сфери охорони здоров'я України звільнилось біля 66 тис. медичних працівників" [9], які, на переконання

народного депутату й знаного лікаря [О. Богомолець](#), "працевлаштувалися передусім за кордоном" [2]. "І якщо пару років тому назад, ця проблема була характерно переважно для прикордонних областей, то нині – притаманна усім областям, а найбільший дефіцит "білих халатів" відчувається в районних лікарнях" [7]. Якщо до цього додати той факт, що вітчизняні медичні ВНЗ щорічно випускають біля 4 тис. молодих спеціалістів [8] (істотна частина з яких – іноземці, котрі не будуть працювати в Україні), то цілком виправданою (проте, не прийнятною!) виглядає ситуація з погіршенням показника укомплектованості українських лікарень персоналом: з 80,0 % (2008 р.) [8] до 70,0 % (2017 р.) [12].

Більше того, песимісти небезпідставно вважають, що "через декілька років українців узагалі нікому буде лікувати" [7; 9; 13] (хоча "у нашій країні офіційно налічується біля 15 млн хронічних хворих" [7]), оскільки вітчизняні медичні працівники й надалі будуть виїжджати закордон. Цьому є декілька причин:

– за даними ВООЗ, сьогодні у світі бракує біля 12 млн медичних кадрів, у т.ч. 100 тис. в США, 50 тис. у Англії, 120 тис. в Канаді та Європі" [10];

– уряди США, а також європейських, середньоазійських та африканських країн реалізують комплекс заходів, спрямованих на залучення кваліфікованих лікарів і медичного персоналу, а саме: "Польща має намір надавати українським лікарям право працювати у певних місцях без підтвердження свого диплома" [9]; "у Польщі та Угорщині українських медиків беруть на посади медсестер і санітарок, а у Словаччині – охоче приймають на роботу лікарів" [12]; "англійці відкрито заявляють, що їм легше брати готові кадри, аніж готувати свої" [8]; "створюють широкі можливості для творчості та саморозвитку; виявляють увагу та визнають здобутки" [14, с. 12]; легалізують "приналежність що вищої страти; надають додаткові бонуси" [7]; забезпечують досконале ресурсне забезпечення;

– працівники сфери охорона здоров'я України (станом на червень 2017 р.) мають середньомісячну заробітну плату у розмірі $\text{€ } 4877$ [3] ($\text{€ } 155$), що майже на 40 % менше за відповідний показник загалом по національній економіці; без урахування "удячностей" пацієнтів (кількість і розмір яких, обчислених в умовних одиницях, знижується через масштабне збідніння населення) "нині заробітна

плата лікарів в Україні становить біля € 9300" (€ 300), тоді як за кордоном вони зможуть заробляти значно більше ("у Росії – € 580–625, в країнах Східної Європи € 700–1200, в країнах Західної Європи – € 2000–2500" [13], "у Грузії, Лівії, Німеччині, ОАЕ – € 920–3200" [9]); якщо до цього додати "скорочення (майже у півтора рази) бюджетного фінансування системи охорони здоров'я на 2018 р." [11], то ситуація з економічною мотивацією працівників цієї сфери викладає геть кепсько...

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі **висновки**. За умови збереження масового виїзду за кордон кваліфікованих лікарів і медичного персоналу практично унеможлиблюється надання населенню якісних медичних послуг. Без термінового й зваженого її реформування, ситуація у вітчизняній сфері охорони здоров'я лише погіршуватиметься. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому розвитку цієї системи як запоруки покращання соціально-економічної ситуації в Україні.

Список використаних джерел

1. Близнюк В. Соціально-економічні складові трудової міграції. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 4. С. 20–32.
2. Богомолец Ольга. 14.10.2017. URL: liveam.tv/subektivnye-itogi-dnya.html (дата звернення: 15.10.2017).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2017).
4. Малиновська О.А. Управління зовнішніми міграціями в контексті європейської інтеграції України: автореф. дис. ... д.держ.упр.: 25.00.02. Київ, 2005. 32 с.
5. Мельниченко О.А., Удовиченко Н.М. Трудова міграція: сутність і засоби реалізації державної політики. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2017. № 1. С. 20–27.
6. Минздрав Украины отрицает проблему нехватки врачей, а в Минсоцполитики заявляют о массовом выезде медиков за границу. URL: <http://pharma.net.ua/news/ukraine/17907-minzdrav-ukrainy-otricaet-problemu->

nehvatki-vrachej-a-v-minsocpolitiki-zajavljajut-o-massovom-vyezde-medikov-za-granicu (дата звернення: 19.10.2017).

7. Молодые врачи массово бегут из Украины. URL: <http://podrobnosti.ua/2140964-molodye-vrachi-massovo-begut-iz-ukrainy.html> (дата звернення: 19.10.2017).

8. Наши медики выезжают за границу. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/comments-newspaper/_nashi-mediki-vyezshayut-za-granicu/235847 (дата звернення: 19.10.2017).

9. Польша сманивает украинских врачей. URL: <https://odnarodyna.org/content/polsha-smanivaet-ukrainskih-vrachej> (дата звернення: 19.10.2017).

10. После принятия медицинской реформы украинские врачи начнут массово выезжать за границу – эксперт. URL: <https://times.com.ua/News/71352/posle-prinyatiya-medicinskoj-reformy-ukrainskie-vrachi-nachnut-massovo-vyezhat-za-granicu-ekspert> (дата звернення: 19.10.2017).

11. Проект Закону про Державний бюджет України на 2018 рік. URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webpro4_1?pf3511=62551 (дата звернення: 01.10.2017).

12. ТСН.тиждень выяснил, почему украинские врачи массово выезжают работать за границу. URL: <https://ru.tsn.ua/video/video-novini/tsn-tizhden-vyyasnil-pochemu-ukrainskie-vrachi-massovo-vyezshayut-rabotat-za-granicu.html> (дата звернення: 19.10.2017).

13. Украинские врачи бегут за границу. URL: <https://strana.ua/articles/analysis/18469-ukrainskie-vrachi-begut-za-granicu.html> (дата звернення: 19.10.2017).

14. Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human Mobility and Development. *United Nations Development Programmed*. New York, 2009. 217 p.